

БЕЛЕЖНИЦА

Часопис за библиотекарство, књижевност и културу
Година 13, 2011, број 23

ISSN 1451-2378 = Бележница
Илази два пута годишње
ИЗДАВАЧ
Народна библиотека Бор
19210 Бор
Моше Пијаде 19

За издавача

Весна Тешовић

Главни и одговорни уредник

Ана Јанковић

Телефон: 030/458-120

E-mail: nbbor@open.telekom.rs

Редакција

Слађана Ђурђејковић Мирић

Јелена Радовановић Kückler

Милен Миливојевић

Бранислав Димитријевић

Драгица Радетић

Виолета Стојменовић

Горан Миленковић

Драган Стојменовић

Лектура и коректура

Виолета Стојменовић

Припрема и прелом

Александар Живуловић

Дизајн корица

Новица Станковић

Штампа

Терција, Бор

Тираж

300 примерака

Табле

Бележница је илустрована сликама Снежане Чукић из Бора

На корицама

„Ремова кућа на Козини“, 70 x 50 cm; Снежана Чукић

БЕЛЕЖНИЦА

Часопис за библиотекарство, књижевност и културу
Година 13, 2011, број 23

РЕЧ ЗАБЕЛЕЖЕНА

Горан Миленковић

БИБЛИОТЕКА КАО ИЗБОР И КАО СВЕТ 5

ЖИВОТ БИБЛИОТЕКЕ

Горан Миленковић

О БИБЛИОТЕКАРСТВУ, ИДЕОЛОГИЈИ И ПОЛИТИЦИ 9

ПТИЦА, КЊИГА, ДРХТАЈ 12

Милица Матијевић

ОДНОСИ С ЈАВНОШЋУ И БИБЛИОТЕКЕ 18

Милорад Грбовић

РАДИОНИЦА „ТРАНСПАРЕНТНОСТ, ДОБРО УПРАВЉАЊЕ
И БОРБА ПРОТИВ КОРУПЦИЈЕ“ 26

Милица Цветковић

ПРОЈЕКАТ „ТРАНСПАРЕНТНОСТ, ДОБРО УПРАВЉАЊЕ
И БОРБА ПРОТИВ КОРУПЦИЈЕ“ БДС-а И ИФЛА-е 28

Мирољуб Стојановић

ПРВА КОНФЕРЕНЦИЈА „LIVE FORUM SISTEM
ADMINISTRATORA COBISS.NET“ (LFSA) 33

Срђан Славнић

АРГУМЕНТИ ЗА НЕОПХОДНОСТ РЕВИЗИЈЕ
НАЦИОНАЛНИХ КАТАЛОШКИХ ПРАВИЛА 36

Ана Гвозденовић

ЈУБИЛАРНИ ДВАДЕСЕТИ ЖИЧКИ ДУХОВНИ САБОР „ПРЕОБРАЖЕЊЕ“ 43

Жақлина Николић

БИБЛИОБУСОМ ДО СВАКОГ ЧИТАОЦА 47

Беба Станковић

Татјана Живковић

Оливер Стокић

ФОНД ПУБЛИКАЦИЈА ОД ПОСЕБНОГ ЗНАЧАЈА
У НЕ „ИЛИЈА М. ПЕТРОВИЋ“ 49

Каја Панчић Миленковић

ЧОВЕК ЈЕ СВЕ ОНО ШТО ЈЕ ПРОЧИТАО 52

Горан Миленковић

БИБЛИОТЕКАР – НАУКА, ОЗБИЉНОСТ, ОТМЕНОСТ 55

Драгица Радетић

18. БРОЈ ЧИТАЛИШТА 58

Драган Мрдаковић

MONS AUREUS 63

ШТА СЕ ДЕШАВА

Весна Тешовић

РОМАН О „СУДНИЧАРСКИМ СТРАСТИМА И НАПАСТИМА“ 65

Драги Тасић

„ЖУНКЕЉИ И ГИГИЊЕРИ“ (ОДЛОМАК) 69

Драган Стојменовић ПРОШЛОСТ ОД СТАКЛА	71
КЊИГЕ, КЊИЖЕВНОСТ	
Бранислав Димитријевић ИЗ НЕОБЈАВЉЕНОГ ЦИКЛУСА „БРОД“	73
Италио Калвино ЗАШТО ЧИТАТИ КЛАСИКЕ (ПРЕВЕЛА ВИОЛЕТА СТОЈМЕНОВИЋ)	77
НА НАШОЈ СТАЗИ	
Драгица Радетић ЖИВОТ ЈЕ ЈЕДИНО ШТО ИМАМ, А НИ ОН НЕ ПРИПАДА МЕНИ.	85
Стеван Молнар ЛЕКАРИ У БОРСКИМ ЛОГОРИМА	97
ПРИКАЗИ, ЧИТАЊА, РАСВЕТЉЕЊА	
Димитрије Ђорђевић НЕОРЕАЛИЗАМ У ИТАЛИЈАНСКОМ ФИЛМУ И КЊИЖЕВНОСТИ	101
Соња Ђоровић КАД ОГЛЕДАЛО ИСКРИВИ СТВАРНОСТ.	106
Маријана Николајевић ПРОВОКАЦИЈА У УЛОЗИ КАТАРЗЕ	108
Штефан Маус МАДМОАЗЕЛА ОД 100.000 ВОЛТИ (ПРЕВЕЛА ЈЕЛЕНА РАДОВАНОВИЋ)	112
ИЗБОР БЕЛЕЖНИЦЕ	
Драган Стојменовић ДЕЈАН ВУКИЋЕВИЋ: ЗАВИЧАЈНИ ФОНДОВИ.	117
Ана Јанковић РЕКВИЈЕМ ЗА ЈЕДНУ МЛАДОСТ	120
„МОЈЕ ЈЕ ДЕТЕ СРПСКА ИНДУСТРИЈА“ (ЂОРЂЕ ВАЈФЕРТ)	123
СТВАРИ КОЈЕ СУ ПРОШЛЕ	
Радиша Драгићевић ГРЕТА МИНХ, МАЈКА БЕЗ ПОРОДА.	125
ЛЕТОПИС	129
БЕЛЕШКА	
Слађана Ђурђекановић Мирнћ СЛИКАРСТВО СНЕЖАНЕ ЧУКИЋ	133
Мирослав Пеликан НЕКОЛИКО РИЈЕЧИ О СЛИКАРСТВУ СНЕЖАНЕ ЧУКИЋ	135
Упутство ауторима	137

Ствари које су прошле _____

Радиша Драгићевић, Бор

Грета Минх, мајка без порода

У исто време кад и Борски рудник бакра, и на исти начин, случајем – рудар Паун Междиновић је, упркос наредби Фрање Шистека да се радови обуставе јер је Ђорђе Вајферт остао без пара, ипак испалио последњу мину и открио бакар, исто тако случајем је у једној парафинској кафани 1901. власник штофаре Самуил Минх на Св. Тому чуо причу од Раденковића са Ртња, који се жалио да му – кад заложу ватру на ливади – гори и земља. Када је видео садржај сељачке исткане торбе коју му је, потом, Раденковић донео напуњену том „горућом“ земљом, Самуилу је било јасно да је реч о веома квалитетном каменом угљу. Наравно, Раденковић је рекао да он „нема времена за то јер мора да ради земљу“, али је ливаду дао у закуп – и 1903, кад и Борски рудник бакра, отворен је и рудник угља. Самуил је саградио постројења и зграде, те парну електричну централу, али и станове за рударе који су пристизали са свих страна, у великом броју. За потребе транспорта изграђена је и пруга, 1912. године, данас позната траса Параћин–Зајечар.

Самуил, пореклом Јеврејин из Моравске, живео је у Србији још од 1870, када је у Параћину отворио најмодернију штофару на Балкану, чувену по чоји, камгарну и гајтанима; у Србији су му одрасла и деца: кћери Ида, Регина, Грета и Августа, и синови – Јулијус (1873–1931), Адолф (1880–1941) и Александар (1893–1977). По његовом повлачењу, деца су основала а. д. „Браћа Минх“, а вођство је преузео најстарији Јулијус. Самуил је умро 1919. године у бечком санаторијуму, где је био на лечењу.

Иначе, породица Минх је у време пада Србије, 1915–1918, морала да бежи из земље, а за то време су рудник експлоатисали Немци и у повлачењу га порушили и поплавили, тако да су Минхови морали да га у потпуности обнове.

Јулијус, најстарији син је Грети, имењакињу једне од својих сестара, Јеврејку аустријског порекла, упознао у Словенији за време лечења од туберкулозе – она је била болничарка – и од тада се нису раздвајали. Грета се убрзо уклопила у породичне послове и чак у многим стварима преузела примат. Задивљујуће за оно време, за сваког радника оформила је социјалну карту. Водила је, попут брижне мајке, бригу о свакој радничкој породици у тој мери да је знала рођендан сваког детета и даривала га; свако дете, од одојчета до 14 година, примало је божићни поклон у одећи и храни, а кад би Грета чула да је неки рудар „попио“ плату, носила би

породици помоћ. Појединачна брига за децу огледала се у чињеници да је у сусретима са децом углавном шапатам говорила „Да видим да ли си сада опрао врат“ или „Ако пијеш ракије, неће за тебе бити поклона“. Сведоци оног времена говорили су како је трешње из своје баште својеручно брала и носила рударској деци. Приче о њеној хуманости и пожртвовању говоре о томе како је носила канте са млеком у парафинску болницу.

Упркос свему, Грета није имала свој пород и то је била њена велика и непроболна рана. Зато је целу рударску колонију третирала као своју велику породицу, а децу рудара као сопствену. „Ја немам деце“, говорила је, „зашто се не бих бринула за туђу, зашто да не осете радости које им лако могу учинити. А разуме се да се мој муж са тим слаже.“ Под њеним надзором отворена је основна (1922), а потом и средња школа, биоскоп, па Соколски дом (1936), фудбалско игралиште; наравно, опремљена је и модерна амбуланта која је бринула о здрављу рудара и њихових породица. Иако су већину ученика чинила деца радника других нација и вере (нарочито стручних кадрова који су довођени из иностранства), настава се одвијала на српском језику и по програму, поштовани су православни верски обреди, а школа је славила Светог Саву као школску славу. Поред школе у насељу Ртањ, изградиле су и школе у два суседна села – Мирову и Рујишту – одакле је био највећи број њихових радника. Најбољи ученици су стипендирани за даље школовање, а добре шегрте су упућивали на усавршавања код врних мајстора по Србији о свом трошку. Можда из данашње перспективе и односа изгледа невероватно да су у столарској радионици рудника израђивали бесплатан намештај за усељавање породица нових рудара!

Грета је осмислила и учинила своје боравиште бајковитим: Минхови су живели у вили окруженој парком у којем је било око 150 врста украсног растиња донетог са путовања, међу којима је било и егзотичног, а ту је била и стаклена башта, прелепи ружичњак, купола, фонтана и чесма. Њена потреба за лепотом огледа се и у чињеници да је уредила да се дуж пруге у насељу засади преко 3.000 ружа, а баштован који се о њима и бринуо, Родољуб Видојевић, у Гретину част, успео је да калеми и црну ружу.

И живот рудара у новим становима који су се пружали под вилом Минхових је био на високом нивоу за рударска насеља, а рудари свих нација живели су као једна породица.

Почетком тридесетих година прошлог века у свету је ескалирала економска криза, чији су се рефлекси осетили и у нашој земљи и донели непремостиве тешкоће. Истовремено, завладала је и велика суша. У намери да несебично помогне сељацима из Црног речја, како се назива крај око Ртња због тока Црног Тимока, Јулијус је дао реч да ће извести угаљ и купити и поклонити сеоским домаћинима кукуруз за стоку, како би је прехранили. Но, уместо очекиване

Ствари које су прошле _____

лађе из Мађарске (пуне кукуруза купљеног у Бечу), Јулијус је у Београду примио лажни телеграм о њеном потонућу. Скрхан овом вешћу, Јулијус се обесио у Београду 1931, оставивши рудник на управу Грети и браћи.

Наравно, вест о његовој смрти је примљена болно, не само у породици, већ у целом крају: у спомен на њега, на највишем врху Ртња, Шиљку, на 1651m надморске висине, започета је изградња камене капеле. Стотине рудара и сељака су ручно и на магарцима износили клесани камен и грађу уз врлет. Капела је освећена 1932, а Грета је знала да из свог парка сатима у предвечерје гледа одсјаје сунца на њеним зидовима упртим у само небо, док је унутар капеле горела вечна светлост кандила.

А онда је дошао нови рат и погром. Рудником је, по доласку Немаца, завладао његов до тадашњи директор Јулијус Холик, тајни агент Гестапоа. Грета се сакрила у село Илино под Ртњем, код породице Раденковић (власника „ливаде која гори“, са почетка текста), а Холик је, у нади да ће присвојити рудник, пријавио Немцима Алфреда Хермана, Јулијусовог сестрића који је уз Грету био један од најагилијих чланова породице у организовању живота насеља – и они су га као Јеврејина стрељали у Зајечару. Готово истовремено, у Београду, млађи Јулијусов брат Адолф, видећи да Гестапо прилази његовом стану, узима смртоносну пилулу. Рат је преживео једино најмлађи Александар, кријући свој идентитет и порекло у Београду.

Но, рудник није дуго радио под Немцима. У ноћи 20. августа, група партизана на челу са Добривојем Радосављевићем Бобијем, уз помоћ рудара Алојза Хиршеља и Милутина Ружића, напала је и онеспособила рудник.

По окончању рата, нова комунистичка власт је Минховима одузела рудник. Грета Минх је последње године живота провела у сеоском дворишту Раденковића у Илину, у соби направљеној под кошом за кукуруз: вода је чекала на бунару, а пољски тоалет у углу дворишта. У том је амбијенту умрла 1947. године. Горе, на Ртњу, дана када је међу рударе под новом управом (а многи су били из њеног времена) стигла жалосна вест о њеној смрти, тадашњи директор рудника, Франц Мачек, запретио је отказом сваком рудару за кога чује да је отишао на Гретину сахрану. Гретине остатке је њен млађи девер пренео и сахранио у породичном гробу Минхових; Александар је умро 1977. у Београду.

У народу, склоном причама, колају предања о металној кутији пуној новца сакривеној у шупљем дрвету (чак и од породице Раденковић која се, наводно, томе надала), у кутији коју су по Гретиној смрти открили и у Израел однели њени рођаци, о чему им је, пре смрти, наводно, дојавила писмом.

У намери да се докопају блага, вандали су минирали и рушили капелу у више наврата, од 1969. до 1990. године.

На несрећу, сахрањен је и рудник, 1967: држава је проценила да је „због јефтине нафте производња угља нерентабилна и непотребна“. Некадашње насеље, које је бројило 2.000 душа, расељено је и опустело. Тек касније, много касније, ту су дошли ретки нови станари. И избеглице. У одмаралишту, свакога лета, оживе дечији весели гласови у време тзв „пољске наставе“, и можда протрче ураслим стазама и парком, док њихови родитељи остају зачуђени пред траговима некадашњег живота – траговима, о којима, бар за сада, нема записа.

На врху Ртња, на Шиљку, попут крњег зуба, боде облаке рушевина некада дичне капеле.

И није само ова прича оваква, није једина. И није ово само прича о њима.

Ово је прича и о нама.